

A Könyvtár
megújulásának
kezdeté: 1950.
február.

A M.T. Akadémia Könyvtárában 1950. februárjában indult meg a munka átszervezése. A szinte halott intézményből ekkor kezdetű csak élő, népünk gazdasági és kulturális fejlődésében aktívan ható tényezővé válni. Az 1950. évi első feladatként a könyvtár munkájának népgazdaságunk és a magyar tudomány öt éves tervébe való beillesztése volt. Az elméleti alapok tisztázása során részleteikben is nyilvánvalókká lettek a Könyvtárat ezideig jellemző alapvető hiányosságok. Sürgős megszüntetésük: a munka elindításához elengedhetetlenül szükséges anyagi és szervezeti feltételek biztosítása és a könyvtári munka menetének kialakítása terén 1950. még csak a kezdeményezés éve lehetett - jelentősebb elért eredményeink 1951.-re esnek.

A könyvtár
addigi alap-
vető hiányossá-
gai: 1. hely-
hiány.

1.) Alapvető hiányosság volt a közel 80 esztendő óta fennálló helyhiány, a gyűjtemények elhelyezésére szolgáló megfelelő helyiségek, kutatótermek, munkaszobák, raktárhelyiségek, tulfelhasználtsága, vagy teljes hiánya. Ide tartoznak a könyvtár berendezésének és felszerelésének súlyos fogyatékosága is. Az 1950.-ben megindított és 1951.-ben befejezett építkezési- és berendezési munkálatok eredményeként: teljesen elkészült a Kéziratár, a Régi Magyar Könyvtár páncohszobával kibővített, fűdéses négy helyiségének új berendezése, a Keleti Könyvtár kutatótermei, 5 új dolgozószoba, 1 modern 22.000 f.m. anyagot magában foglaló raktár. 1951. első hónapjaiban a könyvtár egész területén befejezést nyert a központi fűtés, telefon, megfelelő villanyvilágítás befejezése. Ekkor gondoskodtunk író, sokszorosító gépekről és szükséges munkaeszközökről is.

1950-51. építke-
zési, berendezé-
si munkálatai.

2. A tervszerű
gyarapítás hiá-
nya.

2.) A könyvtárban több mint 30 éve tervszerű gyarapítás nem folyt. Az ezen idő óta megjelent tudományos művek, különösen a Szovjetunió és a népi demokráciák tudományos eredményei a könyvtár anyagából teljességgel hiányoztak. 1950-ben megindítottuk és 1951-ben jelentékenyen fokoztuk a tervszerű gyarapítást. 1950-ben 19.632 darab, 1951-ben 49.344 darab a szaporulat, a vásárolt anyagnak 43.9 százaléka szovjet anyag.

3.) Könyvtárunknak fennállása óta tervszerűen meghatározott gyűjtőköre sem volt. Az elmúlt évben mind 1.) az Akadémia jelen működési körét, mind 2.) történetileg kialakult gyűjteményeit figyelembevéve és más nagy magyar könyvtárak profiljával egyhangolyra megállapítottuk a Könyvtár gyűjtési körének súlypontjait.

3. Gyűjtőkör.

E súlypontok:

ad 1.): marxizmus-leninizmus tud.	ad 2.): a magy. irod. és tud. szempontjából fontos kéziratok anyag; Régi magy. irod. Ősnyomtatványok; akadémiai muzeális anyag ; Akadémia-történet, Széchenyi, Arany, Vörösmarty, Mikszáth, Ady-gyűjtemény; ; orográfiai mikrofilm-anyag.
irodalma;	
külföldi akad. és társ. kiadványai;	
tudománytörténet, főként: magyar tudománytörténet	
az ötéves terv szempontjából fontos term. tudományi-, mat.-műszaki anyag;	
magyar szépirodalom (különös tekintettel az ed. princepsokra);	
Könyvtártudomány	

4. A Kézirattár tervszerű gyarapítása.

4.) A Kézirattárban fennállása óta soha tervszerű gyarapítás nem történt. 1951-ben rendkívül értékes anyaggal gyarapodtunk, így: a Lányi-kottás-kódexszel, a legrégebb magyarországi szlovák nyelvemlékek egyikével, Ady u.n. Mindszenti levelesládájával, Petőfi, Kossuth, Arany, Kazinczy, Fazekas Mihály leveleivel összesen 5473 darabbal.

5. Restaurálás, kötetés megújítása.

5.) A régi könyvtár a rábizott anyagot nem konzerválta megfelelően, könyv- és folyóiratait nem köttette, rongált, szakadozó, legértékesebb kézíratait sem restauráltatta. 1951-ben megkezdtük a veszélyeztetett anyag szakszerű restaurálását, kötetését. Bacsányi, Bessenyei, Csokonai, Czuczor, Kazinczy, a Kisfaludyak, Kölcsey, Vörösmarty, Arany kézírataiból az elmúlt évben 138 kötetet sikerült a legkorszerűbb restaurálási eljárások alkalmazásával a további pusztulástól megóvnunk. Ezenfelül még 29 kódexet, 868 kéziratot, összesen tehát 1035 kéziratot. Nyomtatvány - anyagunkból - különösen folyóiratokból 2064 kötetet köttettünk.

6. Elavult szakrendszerek helyett: decimális szakozás.

6.) A Könyvtár elavult tudománytalan szakrendszere és az akkumulációja közel milliányi kötet nyomtatványanyagunk használatát súlyosan megnehezítette. Az új anyag korszerű feldolgozása mellett megindítottuk régi anyagunk - az egységes szabványtervezet szerinti - új felvételét és egyben a Szovjetunióban javított decimális

Uj katalógusok. rend szerinti szakozását is. A rekatalogizálás sorrendjét az anyagok gyűjtőkörünk súlypontjai szerinti fontossága szakta meg. Ezidőszerint 9 uj katalógus készült: a hetürendes főcím táron kívül a periodikák, sorozatok, az uj beszerzések és a különböző kézikönyvtárak betürendes katalógusai, e mellett teljes szakcím társ, földrajzi szakcím társ és a periodikák szakcím társ. Mind a régebbi, mind a legutóbb felvett anyag a kutatás számára hozzáférhető és raktárcsoportunk 10-20 percen belül az olvasó rendelkezésére tudja bocsátani.

7. Fel- 7.) Az Akadémia fennállása óta több olyan nagy iratgyűjtemény halmozódott fel, amely kellő rendezés híjján a kutatás számára hozzáférhető-
lan anyag len volt: a kézirattári anyag egyrésze, a Kisfaludy Társaság irattára és számba- vétele magának az Akadémiának több mint 100.000 iratot magában foglaló, tudomány- történetileg fontos, rendezetlen és szétszóró irattára. 1951-ben megindítottuk az idevágó anyag számbavételét, rendezését, feldolgozását. Az okiratok közül közel 30.000-t rendeztünk, több mint 5.000-t naplózunk. Ez anyag közé keveredve került elő az első világháború miniszterelnöki titkos jelentésének egy része, Tisza István levelezésével együtt. Rendeztük többek között a Kisfaludy-Társaság teljes iratanyagát is [6958 db].

8. A régi szer- 8.) A Könyvtárban 1950-ig a munka korszerű megszervezése ismeretlen vezetlen volt 1950-ben, még inkább 1951-ben kiépítettük a Könyvtár belső szerve- séggel zetét. Felállítottuk külön Keleti Könyvtárunkat. Az egyes osztályok munka- szemben: rendjének szabályzatát [még nem végleges formában] elkészítettük. A a belső szerve- könyvtári munka minden részlegesen az előző évhez képest felemelt, új nor- zet kié- mákat, irányszámokat állapítottunk meg. Ezek más nagy könyvtárak normáját, pitése. általában jelentékenyen meghaladják. Táblázatos munkanaplóink, ill. telje- munka- rend sitmény-grafikonjaink, a heti előirányzatot, illetőleg teljesítést szem- normák beállító jelentések bevezetése a munka fokozottabb ellenőrzését segítette munkanaplók elő. A Könyvtár elhelyezésében, felszerelésében, állományában, illetőleg változta- szervezetében mutatkozó hiányosságokon kívül a munkamenet eddig megszo- tások a munka- kott formáin is lényeges változtatásokat tettünk.

a napló- a.) Nyomtatvány-anyagunk feldolgozási rendjét mind a naplózás, mind zás, cím- a címfelvétel, mind a raktározás korábbi elavult módszereinek elvetésé- felvétel, vel alapvetően átszerveztük. A naplózásban áttértünk a modern kartotékos raktáro- rendszerre, ugyanigy - szovjet példa nyomán és hazánkban elsőként - zás te- rendszerre, ugyanigy - szovjet példa nyomán és hazánkban elsőként - ren. a periodikák címfelvételében a kartotékos feldolgozásra; a raktározás te-

rén a nagyságszerinti munkacsoporthoz való felállítására. E mellett a felsorolt munkacsoportok régebben egymástól elszigetelten folyó munkáját összehangoltuk, fogaskerékszerűen kapcsoltuk egymásba: ezzel a könyv útja a beszerzéstől a használatig napról-napra nyomon követhető. Az új rend bármikor lehetővé teszi a leltározott anyag teljes és részletes statisztikájának áttekintését és ezzel mind az állami vagyon még gondosabb ellenőrzését, mind a gyűjtés fokozott tervszerűségét.

a külföldi cserekapcsolatok kiépítésében. b.) Új munkamenetet és új módszereket alkalmaztunk a külföldi tudományos akadémiaival, illetőleg társulataikkal folytatott csere kiépítésével, is. Aktiv levelező tevékenységünk, az Acták hiányában cserebe kért más magyarországi anyag gyors beszerzése és továbbítása - általában: a régi akadémia ötletszerű passzív csere tevékenységével szemben a régi és új kapcsolatok céltudatos kiépítése jelentős eredményeket hozott. 1950-ben 400 külföldi tud.intézménytől 943 periodika, 1951-ben 1022 külföldi tud.intézménytől 1559 periodika érkezik rendszeresen [Ezenfelül még 1208 önálló mű is befutott. Az egész anyag értéke már eddig megközelíti a 12.000 dollárt, bár mintegy 450-féle, az 1951. csere anyagához tartozó kiadvány beérkezése még csak ezután várható. Cserekapcsolataink még eredményesebben alakulhattak volna, ha a részünkről küldött Acták rendszertelen és késedelmes megjelenése nem hátráltatta volna munkánkat.

A használat fejlesztése. c.) A Könyvtár új célkitűzéseinek megfelelően elsősorban tudományos dolgozóink munkáját kívánja elősegíteni. 1951-ben éppen ezért a régi olvasóterem látogatói közül sokakat más könyvtárakba irányítottunk. 1951-ben nyomtatványanyagunkat [33.570 kötettel] 14.094 kutató használta, közöttük 1511 elővonalbeli tudósunk.

Kutatótermeink forgalma. A Kézirattár, ill. a Keleti Könyvtár kutatótermeiben 411 akadémikus és egy tanár és 685 kutató 1795 fasc.kéziratot, 91 kötet RMK. és 1451 kötet Keleti Könyvtári anyagot használt. [Egy-egy fasciculusban 300-400 levél, irat is van.] A más tud.intézményeknek kölcsönzött anyag mintegy 35.000 folió. Összehasonlítva kutatótermeink használatát korábbi évtizedek használatával, az sokszorosan meghaladja nemcsak az egy, de sokszor a két-három esztendőét is.

A használat fejlesztésére, különösen a külföldi és vidéki kutatók mikrofilm munkájának elősegítésére, valamint nagyértékű anyagunk fokozottabb őrzésére megindítottuk ez anyag mikrofilmre való felvételét is. Jelen-

leg legértékesebb kéziratos anyagunkról közel 45000 felvétel áll rendelkezésre; használatukhoz két elsőrangú olvasókészüléket szereztünk be és működtetünk. Beszereztük a közeljövőben, a helyhiány megszűnése után, megszervezendő mikrolaboratórium számára a legszükségesebb eszközöket is.

A könyvtár
propagandá-
ja

A Könyvtár több ízben kérdést intézett az Akadémia tagjaihoz és kutatóintézeteihez a munkájukban szükséges külföldi könyvek beszerzése érdekében. A beérkezett válaszok alapján 354 szovjet könyvet, 83 nyugati művet, 68 kötet szovjet, 19 kötet más külföldi folyóiratot és 41 mikrofényképezett munkát rendeltünk meg. Legújabbán megszerzett szovjet tudományos anyagunk ismertetését szolgálják "Szovjet beszerzéseink" I-X. füzetek, egyenként mintegy 50 lapon, átlag 500 címfelvétellel. Megküldöttük továbbá szakosztályainknak a nyugati beszerzések listáját is.

Évtizedes szünet után kiadtuk a Könyvtárba rendszeresen érkező folyóiratok jegyzékét is. Ez utóbbi oly anyagra hívja fel a kutató figyelmét, amely Magyarországon számos esetben és ily mennyiségben egyedül nálunk található: összesen 1925-féle időszak kiadványra. Folyóirattermünkben ez anyagból közvetlenül 1562 folyóirat áll az olvasók rendelkezésére - köztük 211 szovjet, 355 a népi demokráciákból való kiadvány. Kardex-rendszerű új nyilvántartásuk december végéig közel 1000 kiadványról készült el.

A használat fokozódását mutatják a növekvő referénc-szolgálat igényei is. A jövő útja: külön tudományos tájékoztató osztály kiépítése.

++++

További
változások
szükségesek.

A Könyvtár nagyiramu fejlődését követve a felsorolt lényeges változásokat még másoknak is kell követniök.

1. a helyhi-
ány meg-
szünteté-
se.

1.) A helyhiány gyökeres megszüntetése terén már a Könyvtár legszükségesebb helyiségeinek átépítésekor nyilvánvaló volt, hogy az e téren elért eredmények valójában csak kezdetek, a fejlődés igényeihez képest távolról sem elegendők. Az elkészült új tervek az e téren jelentkező problémákat teljesen megoldják.

2. a dol-
gozók lét-
számemelé-
se

2.) A felsorolt munkák elvégzéséhez 1950-ben 29. 1951. végén, az Eötvös Könyvtár dolgozóit nem számítva, 50 dolgozó állott rendelkezésre. Bár a létszámemelés jelentékenynek látszik, dolgozóink száma a többi nagy magyar könyvtárhoz és a gondozandó mennyiséghez képest

még mindig aránytalanul csekély. Nem átszervezésben lévő és nem rekatalogizálendő könyvtárakban, pld. a Lenin-könyvtárban is egymillió kötet kezelésére legkevesebb 100 dolgozó esik, külön gyűjteményeink nagy anyaga pedig e számba nincs is belevéve. Nagy hiányt jelent könyvtárunkban az ugynevezett könyvtári közép-kaderek, gépi-
rők és hivatalsegédek aránytalanul csekély száma.

3.a beszer-
zések fedezet-
keretének eme-
lése.

3.) Bár a rendelkezésünkre bocsátott összegek igen jelentéke-
nyek voltak [1950-ben 784.000, 1951-ben 1,227.500 Ft.] az Ötéves
Terv eredményeivel együtt fokozódó, fontos nemzetgazdasági érdekek,
másképpen a külföldi könyvtárak nagyarányú drágulása a Könyvtár be-
szerzéseire szolgáló költségvetési keret újabb növelését teszik
szükségesé. 1951. második felében a beszerzésekhez szükséges valuta-
keret a kelletnél kisebbnek bizonyult. A nyugati munkák árait pe-
dig megnövelte az is, hogy az anyag a Könyvterjesztő Váll. közbeiktatásával - és ezzel 25 százalék felárral - és nem közvetlenül a Kul-
tura K.V.-tól jutott hozzánk.

4.a szovjet
beszerzéseink
jobb ügyme-
nete

4.) Szovjet beszerzéseink terén moszkvai megbízottunk működésé-
ből kifolyólag mutatkoznak nehézségek, vásárlásai sokszor tervsze-
rűtlenek, az új anyagot nem a Mezsdmarodnaja Knyiga segítségével
szerzi be és a nem sürgős anyagot is a nagyon drága futárpostával
küldi.

Tud.céltémo-
gatók te-
rén

5.) Részben személyzethiány, részben tudományos ok támogatási
fedezetkeret hiánya okozta, hogy a Könyvtár nem indíthatta meg még
anyagának tudományos ismertetését, feldolgozását, így: az Országos
Kataszter számára kézirataink, ősnymtatványaink, régi magyar nyom-
tatványaink, keleti anyagunk, stb. az anyag történeti és irodalmi
paleografiai összefüggéseit megvilágító tudományos ismertetését, az
eddig fel nem ismert, vagy kiadatlan művek, iratok megfelelő közzé-
tételét, illetőleg a gyűjtemény anyagából való publikációkat; az
Akadémia Könyvtár történetének megírását, amely a hazai újkori
könyvtártörténet egyik alapvető munkája lenne; régi magyar nyomda -
s könyvtörténeti publikációkat stb.

A felsorolt munkákhoz - úgy ahogy magához a "könyvtártudomány-
hoz" ehhez a nem önálló, de a Szovjetunióban is "tudománynak" elis-
mert szaktudományhoz "nemcsak magas szakmai képzettség szükséges,
de ugyanilyen orientalisztikai, történeti, filológiai is." [E tekin-
tetben könyvtárunk helyzete kedvező. Dolgozóink 30 százaléka szak-

májában elismert, az akadémia öt éves tervmunkájában résztvevő tudományos erő.

+++++

Legközelebbi tennivalóink

Legközelebbi tennivalóink:

a.) az épület átalakításával kapcsolatban az építkezés, berendezés, felszerelés irányítása, az idevágó tervek végrehajtása, új olvasó és folyóiratterem, központi katalógus-terem, új modern rendezési helyiségek, munkaszobák, kutatószobák, mikrolaboratórium, könyvkötészeti- és restaurálási műhely berendezése, illetőleg szervezése.

b.) beszerzéseink terén az eddiginél még fokozottabb mértékben a fontos külföldi anyag biztosítása, szoros összhangban az Akadémia szakosztályainak tervmunkájával és segítségével;

a magánkézben és antikváriumokban lévő anyag felkutatása, hiányok megállapítása és megszerzése;

az Akadémia Kutatóintézeteinek könyvtáraival való kapcsolatot szorosabb kiépítése. [A beszerzések összehangolása, központi katalógusok felfektetése.]

c.) a tudományos tájékoztató szolgálat fokozottabb kiterjesztése, ezzel együtt a könyvtári dokumentáció megszervezése [Az O.D.K. megszüntetése óta önállósult szakmai dokumentációs intézetek egy-egy helyes megszervezése: egy-egy anyagukhoz közelálló nagy könyvtárhoz való kapcsolásuk lenne.]

d.) Kézirattárunk, Keleti Könyvtárunk és más gyűjteményeink anyagának korszerű, új feldolgozása. A kutatás számára való ismeretése; nyomtatott katalógusok előkészítése. Az értékes anyag fokozott mértékben való mikrofényképeztetése.

e.) A könyvtárközi kapcsolatok fokozottabb kiépítése és a fentjelzett tudományos program megvalósítása.

Prof. Lichner

Rendelési munka megkezdése

Munkafeladat elvégzése és a munka alkalmi javítása

A Kézirat régi részével kapcsolatban a terv

Resnyuhon

Nem látszik a munka súlypontjainak kialakítása. Egyszerre csinálták - egyenlő súllyal - a következőket:

- 1./ Helyiségek építése.
- 2./ Felszerelés javítása.
- 3./ Tervszerű /?/ könyvállomány gyarapítás
- 4./ Gyűjtési kör súlypontjainak kialakítása
- 5./ Kézirattár gyarapítása.
- 6./ Kéziratok konzerválása.
- 7./ Könyvállomány katalógizálása
- 8./ Keleti Könyvtár szervezése.
- 9./ Új munkamódszerek meghonosítása.
- 10./ Csere kiépítése.
- 11./ Propaganda és olvasószervezés

Ki kellett volna alakítani - ennek hiányában most kell - hogy mi a legsürgősebb.

1./ Meglévő könyvállomány katalógizálása és olyan elrendezése, hogy meg lehessen találni. Nem igaz -, hogy jelenleg minden könyvet tíz-husz perc alatt előszednek. Sok van a pincében, díszterem alatti raktárban, stb. Erre a munkára záros határidőt!

2./ Valóban tervszerű beszerzés. Ehhez tervet kell csinálni, ami eddig nem volt. A különböző területekről elsősorban műszaki agrár, stb. alapos korszerű bibliográfiákat kell összeállíttatni a szakemberek, dokumentációs központok és külföldi akadémiák segítségével. Az ilyen alapbibliográfián szereplő műveket kell elsősorban beszerezni, majd alapos profiltervet kidolgozni az új könyvek beszerzésére.

3./ Legalább havonta tájékoztatót kell kiadni a Könyvtár összes új beszerzéseiről, lehetőleg a bibliográfiai folyóiratokból összeállított tartalmi ismertetésekkel.

4./ Folyóiratmunka. A munka minőségét nem a folyóiratok számával és dollárban kell mérni.

a./ Minden szakma alapvető folyóiratainak beszerzésére kell elsősorban törekedni, nem pedig a kuriózumokra.

b./ Biztosítani kell, hogy csökkentjük a folyóiratok megjelenése és megérkezése között eltelt időt. Ez jelenleg több esetben néhány hónap.

12.000 dollár nem olyan óriási összeg, ne engedjük, hogy beszerzési munkánkat kizárólag a csere nehézségei determinálják.

Ezek lennének a súlypontok.

+

A kéziratokat rendkívül lassan katalógizálják, mert katalógizálás előtt mindegyiket igen alaposan bibliográfiailag feldolgozzák, restaurálják, 15-20 adatot tartalmazó törzslapot fektetnek fel róla stb. Ezért a kézirattár nagyrészt hasznavehetetlen. Először gyorsan, egész egyszerű cím-szak-és névkatalógust kellene felállítani záros határidőn belül az egész kéziratállományról és azután megkezdeni az alapos feldolgozást. Lehet, hogy ez így kevésbé szakszerű, de legalább használni lehetne az anyagot.

Nem a kéziratár a Könyvtár súlypontja.

A 411 akadémikus hány személy? Egy és egy harmad akadémikus minden nap? A statisztika egész félrevezető.

A mikrofilm könyvtár szépséghibája, hogy

- 1./ Mi még nem csinálunk felvételeket
- 2./ Senki sem tud róla

Nem kell várni, míg megvan a sötét, meg világos, száraz és nedves laboratórium és egy nagyüzemi felszerelési garnitúra. Már most kellene egész egyszerű kis készülékkel fényképezni és másutt /Ozetért/ előhivatni.

A tudománytörténeti értékű anyagot össze kell gyűjteni, ez eddig nem történt meg. Tervet kellene készíteni és azt a tudománytörténeti bizottság elé terjeszteni, hogy melyik haladó nagyjaink anyagait kell elsősorban beszerezni. Egész csomó ilyen anyag jelenleg a legkülönbözőbb helyeken hever.

A Könyvtár tudományos programja legyen elsősorban az új, korszerű, alapvető tudományos szakirodalom megismerése.